

Lapin elinvoimakeskus

LAUSUNTO

kirjaamo.lappi@elinvoimakeskus.fi

23.1.2026

Dnro 42/2026

lausuntopyyntö 4.12.2025

VALTIOSOPIMUKSEN TOIMEENPANO POROESTEIDAN PERUSKORJAUS JA RAKENTAMINEN VÄLILLÄ ANGELI – VANHA KARIGASNIEMI**YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIMENETTELYN TARVEHARKINTA**

Lapin elinvoimakeskus pyytää lausuntoa valtion poroesteidan uuden linjauksen osalta koskien väliä Angeli-Vanha Karigasniemi. Lausuntoa pyydetään siitä, tarvitseeko hanke YVA-menettelyä. Tämä on ensimmäinen kerta, kun kyseistä aitalinjaa koskien pyydetään arvioimaan tarvetta ympäristövaikutusten arvioinnille.

Välin aitalinjaus on pitkittynyt valtioiden välisten erimielisyyksien vuoksi. Poroesteidan sijoittamisesta on ulottunut Poroaitakomission toimintaan asti. Kun aitalinjauksen osalta kiistaa on ratkottu Norjan ja Suomen diplomaattien ja vastuuministeriöiden tasolla, on erityisen kyseenalaista, voidaanko väittää, että Poroaitakomissio olisi tilanteessa aidosti päättämässä aidan sijainnista.

Pitkittyneen kiistan vuoksi asianosaisten Muotkatunturin ja Paistunturin paliskuntien kuuleminen ja osallistuminen aitalinjauksen suunnitteluun on jäänyt tekemättä. Vaikutuksia alueen poronhoitoon ja porojen laidunnukseen ei ole selvitetty. Aitalinjauksen suunnittelussa on merkittäviä puutteita myös luontoarvojen huomioon ottamisen osalta. Olisi korkea aika toteuttaa vaikutusten arviointi asianmukaisesti alueen poronhoitajien tietoa hyödyntäen ja myös muita asianosaisia kuullen.

Ympäristövaikutusten arvioinnin tarve

YVA-lain (252/2017, 2§) mukaan ympäristövaikutuksella tarkoitetaan hankkeen aiheuttamia välittömiä ja välillisiä vaikutuksia Suomessa ja sen alueen ulkopuolella:

- väestöön sekä ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen;
- maahan, maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen sekä eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen, erityisesti niihin lajeihin ja luontotyyppeihin, jotka on suojeltu luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annetun neuvoston direktiivin 92/43/ETY ja luonnonvaraisten lintujen suojelusta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/147/EY nojalla;
- yhdyskuntarakenteeseen, aineelliseen omaisuuteen, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön;
- luonnonvarojen hyödyntämiseen; sekä
- a–d alakohdassa mainittujen tekijöiden keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin

Suomen ja Norjan valtiosopimuksen mukaisesti Suomen ja Norjan poronomistajat ovat velvollisia paimentamaan porojaan siten, että ne eivät pääse rajan yli. Valtiosopimuksen mukaiset aidat on rakennettu paimennusveloitteen tukemiseksi. Angeli-Vanha Karigasniemi alueen poroesteidan tarkoitus on siis

estää porojen kulkeminen valtionrajan väärälle puolen. Nyt lausuttavana oleva aitalinjaus tulisi kuitenkin aiheuttamaan merkittäviä haitallisia vaikutuksia alueen poronhoidon harjoittamiseen, porolaidunten käytettävyyteen ja hyödyntämiseen, sekä laajemminkin alueen väestöön, elinoloihin ja viihtyvyyteen. Todennäköisin perustein riski porojen kulkemiseen väärän valtion puolelle myös kasvaisi, sillä aitalinjaukseen liittyy valtava määrä veräjiä. Tällaisessa tilanteessa on kyseenalaista esittää, että aita tukisi paimennusvelvoitetta, tai että Suomen puolen poronhoito hyötyisi aidan rakentamisesta.

Näitä aiheutuvia vaikutuksia tulisi arvioida harkitsemalla aitalinjauksen toteuttamisen erilaisia vaihtoehtoja maasto-olosuhteet ja luontoarvot huomioiden. Aitalinjauksessa olisi kyettävä ottamaan huomioon poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset siten, että poronhoitolaissa kiellettyä huomattavaa haittaa (PHL 848/1990, 2§) alueen poronhoidolle ei koidu.

Vaikutukset poronhoitoon

Valtion poroesteaidan tarkoitus on estää porojen kulkeminen väärän valtion puolelle. Nykyisellään pystyssä olevat kansalliset aidat toteuttavat osaltaan tätä ja tukevat paliskuntien paimennusvelvoitetta. Uusi aitalinjaus esitetään poronhoidon kannalta hyödyllisenä, mutta linjausta on suunniteltu kuulematta alueen poronhoidon ja porojen laidunnuksen asiantuntijoita, eli paliskuntia. Suunnittelusta puuttuu siten oleellista tietoa, eikä vaikutusten arviointia voi jättää arvailuiden varaan.

Uuden aitalinjan arvioitavia vaikutuksia ovat ainakin seuraavat:

1. Porojen kulun muuttuminen ja tästä seuraava liikennevahinkojen lisääntyminen.
2. Veräjien määrän lisääntymisen seuraukset. Veräjät tulevat jäämään tai ne jätetään auki. Maanomistajia ja muita alueella liikkuvia ei voi valvoa veräjien osalta. Kun veräjä jää auki, on porojen pääsy Norjaan ilmeisen suuri riski.
3. Putkisillat kulkuesteenä poroille. Putkisillat eivät ole toimiva vaihtoehto. Käyttökokemuksia on esimerkiksi Kittilän kaivokselta: sillat eivät estä porojen kulkua. Veräjien ja putkisiltojen toimimattomuus voi johtaa siihen, että porot pääsevät paliskunnasta toiseen tai muuten sellaisille alueille, minne niiden ei haluta menevän. Porojen laidunten käyttö ylipäänsä muuttuu, ja kaikkia vaikutuksia on vaikea ennakoida ilman asianmukaista arviointia.
4. Vanhan aidan purkaminen. Purku tulisi vaikeuttamaan porojen paimennusta ja lisäksi liikenne- ja muita vahinkoja. Vanhan aidan ylläpitäminen puolestaan lisäksi paliskuntien kustannuksia. Pahimmillaan maastoon jäisi pystyyn kolmekin aitaa, jos Norjan puolen aita lasketaan.
5. Paliskuntien työmäärän lisääntyminen ja työkustannusten nousu.
6. Sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset alueen elinoloihin. Valtion aitaa ollaan tekemässä yksityis-ihmisten maille. Tästä aiheutuu ristiriitoja paikallisesti: poroesteaidasta syytetään poronhoitajia, seuraa kahtiajakoa maanomistajien ja poronhoitajien välille.
7. Mahdolliset maiden pakkolunastamiset. Lunastukset lisäävät paikallisten pettymystä ja turhautumista aitahankkeeseen. Lunastuskorvaukset ovat minimaalisia suhteessa aiheutuvaan haittaan.
8. Joen ja alueen käyttö kalastukseen ja marjastukseen vaikeutuu. Näitä negatiivisia vaikutuksia alueen saamelaiskulttuuriin ja virkistyskäyttöön ei ole arvioitu.
9. Aidan huollon vaikeutuminen. Huoltamisesta aiheutuu ympäristövaikutuksia, joita ei ole arvioitu. Näistä tarkemmin alla kohdassa **Vaikutukset luontoarvoihin**.
10. Arkeologiset paikat. Näiden kiertäminen ja konetyön käyttö on hankalaa. Aidan vuoksi joudutaan muokkaamaan maata. Tällä on vaikutuksia maisemaan, luontoarvoihin ja alueen ihmisiin. (ks. myös **Vaikutukset luontoarvoihin**)
11. Metsästyspaine ja koiravahingot alueella voivat lisääntyä.

Nykyisen aitasuunnitelman poronhoitoon, ja laajemmin alueen elinoloihin, kohdistuvat vaikutukset ovat todennäköisin perustein merkittäviä ja näin ollen ne tulee selvittää YVA-menettelyssä yhteistyössä asiansaisten paliskuntien kanssa. Paliskuntien kanssa tulee suunnitella aitalinjausta siten, että haitalliset vaikutukset kyetään estämään ja minimoimaan. Paliskuntien poronhoitoa koskevaa tietoa on hyödynnettävä arviointia tehtäessä.

Vaikutukset luontoarvoihin

Vaikutusten arvioinnin tarve:

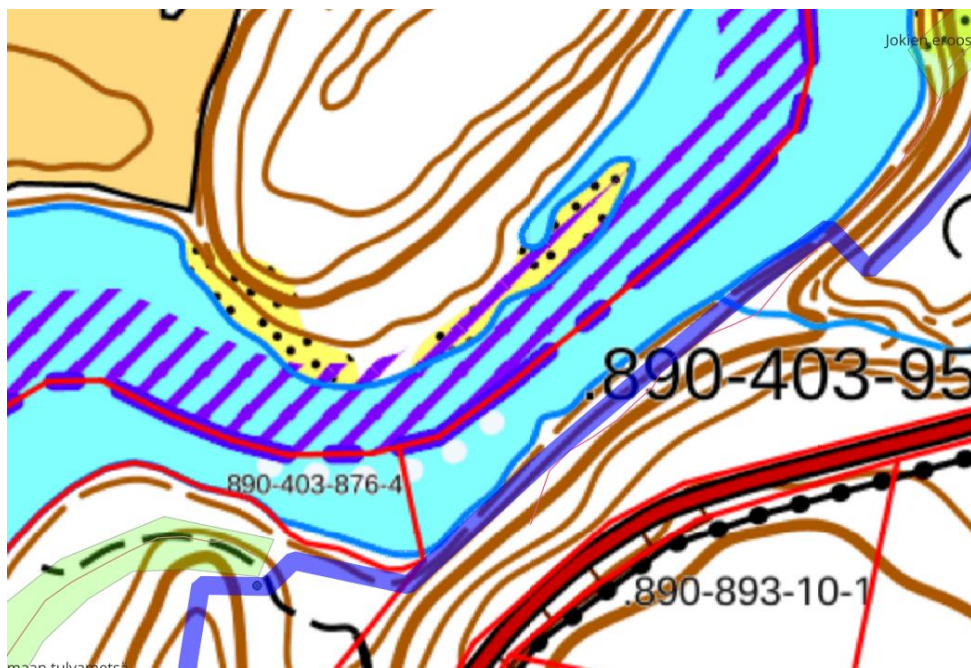
Lausunnolla olevassa asiakirjassa mainitaan, että maaston kulumista kannattaa välttää luontokohteiden lähellä. Ei kuitenkaan ole arvioitu sitä, miten kulumista käytännössä vältetään aidan kunnossapidossa. Aitavartta on pakko liikkua ja maastoliikenteestä aiheutuu kulumista. Alueen luonto on altis kulumiselle ja palautuminen on hidasta. Luontokartoituksessa ei ole huomioitu aidan kunnossapitoa ja kunnossapidon reittejä. Aitalinjan vartta ei pysty koko matkalla ajamaan mönkijällä. Miten kunnossapito tullaan toteuttamaan ja mitä lisävaikutuksia luontoarvoille tästä aiheutuu?

Paliskuntain yhdistys kiinnittää huomiota myös siihen, että aitalinja on muuttunut luontokartoituksen jälkeen ja näitä muutoskohteita ei ole kartoitettu mitenkään. Luontokartoitus on myös hyvin suppealta alueelta (n. neljän metrin leveydeltä). Metsäkone tulee tekemään hakkuut aitalinjaa varten, luontoon ja ympäristöön kohdistuu kuitenkin laajemmin vaikutuksia eroosioherkässä maastossa. Mahdollisia muutoksia tulisi kartoittaa etukäteen eikä jälkikäteen. Samalla tulisi miettiä, miten aidasta vastaavat työntekijät pääsevät kulkemaan kunnossapitotöihin.

Luontokartoitus tulee tehdä uudelleen muuttuneilta aitalinjauksen osilta ja laajemmalle alueelle. Aitalinjan osalta ilmoitettu neljän metrin leveys ei riitä, sillä vaikutukset luontotyyppiin voivat tulla reuna-vaikutuksen, eroosion tai valuman myötä laajemmalle. Tällä hetkellä alueen luontotyypeistä tiedetään vain murto-osa.

Joen- ja puronvarsien vaikutusten arviointi:

Aitalinja kulkee useassa kohdassa joen ja puron varressa. Tavallisissa metsätalouden toimenpiteissä pyritään jättämään lohikalakannan omaaviin vesistöihin suojakaista, jotta varjostus säilyy. Nyt aita ollaan viemässä juuri tällaisten vesistöjen viereen, missä on kartoitettu eroosiotörmät ja pahimmillaan suunnitelmien mukaan puustoa hakattaisiin ihan joen laidasta (ks. Kuva 1, sinisellä aitalinja).

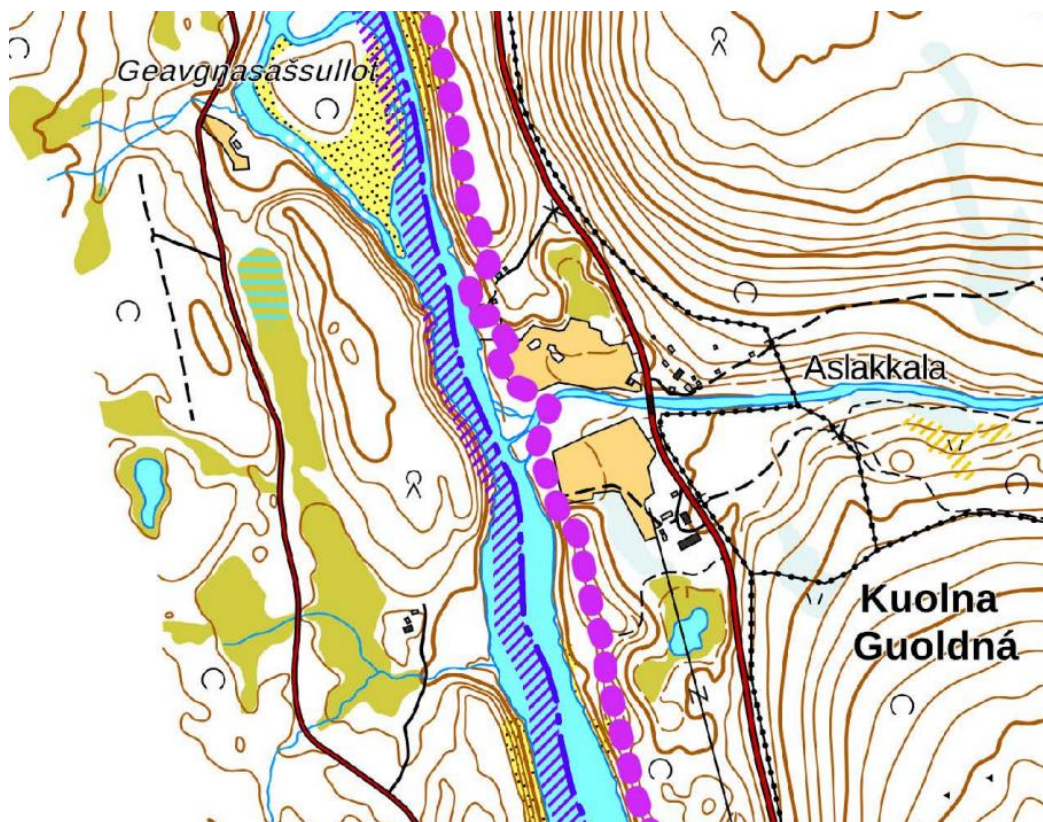
Kuva 1: Sinisellä suunniteltu aitalinja

Toinen ongelmallinen kohta on nostettu esimerkinomaisesti kuvissa 2–4. Aitalinjaa on siirretty eri kohtaan ja ei ole kartoitettu luontoarvoja uudelleen (Kuva 2: Sinisellä viivalla kartoitusjälki). Kuvassa 3 näkyy kokonaiskuva suunnitelmasta. Kuvissa 2 ja 4 näkyy, että joen toisella puolen on luontokohde (vihreällä). Todennäköisesti sama luontokohde jatkuu toisella puolen jokea/puroa, mutta tätä ei ole kartoitettu. Ilmakuvaa (Kuva 4) katsomalla näkee, miten potentiaalisesti haitallisessa paikassa aitalinja kulkee, eroosion riski on ilmeinen, haitat luontokohteelle erittäin todennäköisiä.

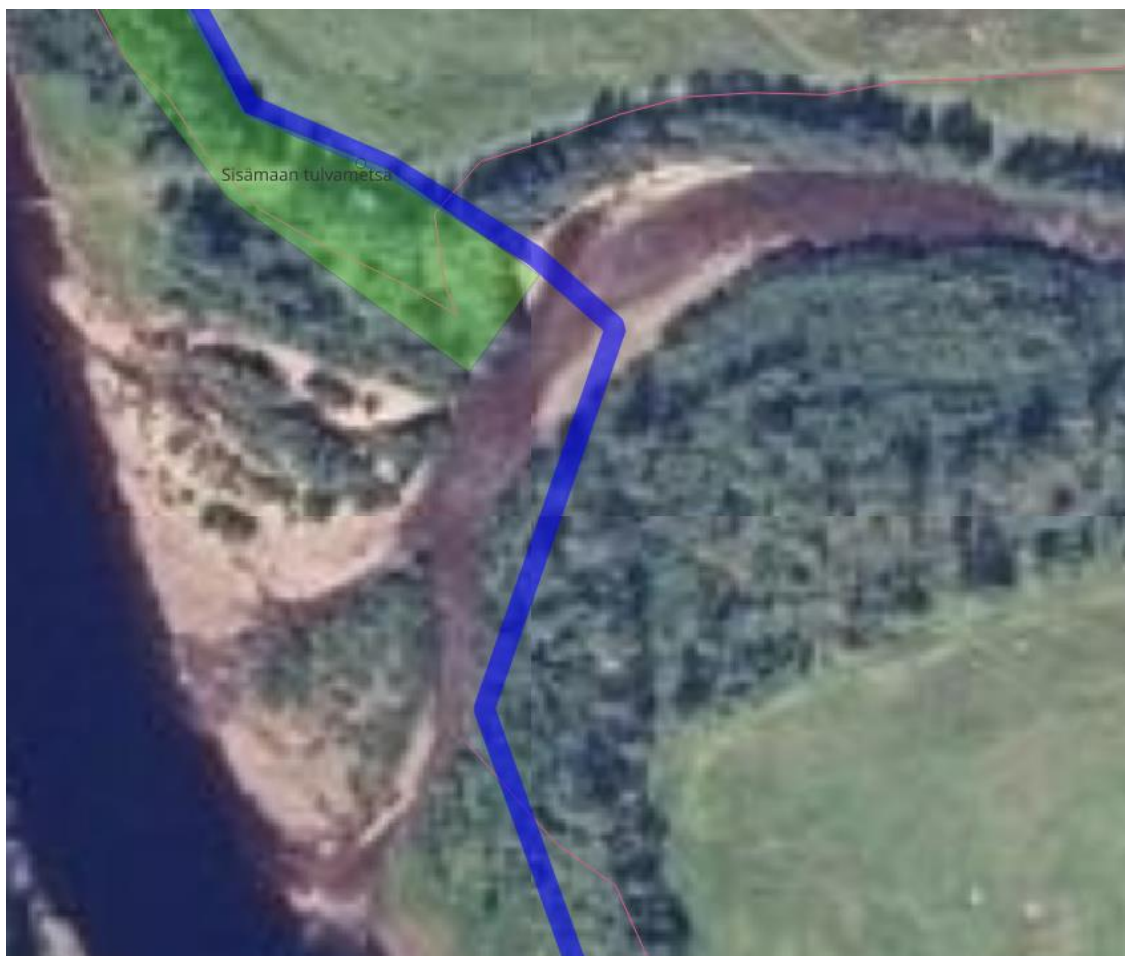
Aslakkalan länsipuolella on sisämaan tulvametsä, jonka kasvillisuudessa on mm. pohjanpunaherukkaa (Kuva 3-5). Suosittelemme aitalinjan siirtämistä pellon laitaan ja pellon pohjoispuolella pois päin rannasta harjanteen päälle.

Kuva 2:

Kuva 3: kokonaiskuva suunnitellusta aitalinjauksesta

Kuva 4: Ilmakuva

Vastaavia esimerkkejä löytyy aitalinjauksen varrelta lisää. Kattavampi selvitys ja vaikutusten arviointi on tarpeen.

Menettelyn oikeudenmukaisuus

Aidan sijainnista pitäisi päättää ylikansallisessa poroaitakomissiossa, mutta valtiosopimuksen tulkinnan riittävyys on johtanut tilanteeseen, missä sijainnin linjauksesta ei olekaan päättänyt poroaitakomissio, vaan maiden ministeriöt ja diplomaatit. Nämä keskustelut ja päätökset eivät ole olleet kaikin osin avoimesti poroaitakomission nähtävänä.

Alueen poronhoitoyhteisöt, joita Suomen lainsäädännön mukaisesti paliskunta oikeudellisesti edustaa, eivät ole olleet mukana aidan linjausta suunniteltaessa. Poroestaitakomissio järjesti paliskuntien/sii-
dojen virallisen kuulemisen koskien valtakuntien poroestaidan rakentamista 17.1.2013 (Liite: muistio). Tämän jälkeen suunnitelmia on merkittävästi muutettu, mutta näiden muutoksien yhteydessä paliskuntien kanssa ei ole neuvoteltu poronhoitolain 53§:n mukaisesti, eikä muutoksesta aiheutuvia vaikutuksia ole arvioitu. Paliskunnat ovat monissa eri yhteyksissä tuoneet esille vastustavansa aitalinjausta.

Prosessi on pitkittynyt ja suunnittelussa on poronhoito-oikeuden (PHL 3§) haltijoiden, eli paliskuntien, kuulemisen osalta merkittäviä puutteita. Alue on saamelaiden kotiseutualue ja kyseisiä paliskuntia

voidaan pitää alueella saamelaisen poronhoidon edustajina. Alue on myös erityisesti poronhoitoon tarkoitettua aluetta (PHL 2.2§).

Poronhoitolaki säättää neuvotteluvelvollisuudesta suunniteltaessa valtion maita koskevia poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä (53 §). Erityisellä poronhoitoalueella valtionmaata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle (2 §). Paliskuntain yhdistys katsoo, että neuvottelut tulee käydä sellaisessa vaiheessa hanketta, että suunnitelmiin on vielä tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa.

Suomen perustuslain (17.3 §) mukaan Saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, luetaan kulttuurin ylläpidoksi. YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimus) 27 artiklan mukaan kulttuuria ei saa heikentää. Alkuperäiskansan oikeuksia turvaava kansallinen ja kansainvälinen lainsäädäntö velvoittaa paitsi asialliseen kuulemiseen, myös siihen, että alkuperäiskansan elinkeinoille aiheutuvia haittoja tulee arvioida, jotta huomattavaa haittaa elinkeinoille ja kulttuurille ei aiheudu.

Paliskuntain yhdistys katsoo, että YVA-menettely aitalinjan tarkemman suunnittelun osalta on tarpeen. Menettely mahdollistaa linjauksen tarkemman suunnittelun ja haitallisten vaikutusten ehkäisemisen riittävään tietoon perustuen. Menettelyssä voidaan tarkastella myös ns. ”nolla-vaihtoehto”, eli mitä vaikutuksia seuraa, jos nykytilanne pitkittyy, eikä valtion rajaesteitä alueelle saada toteutettua.

Vaikutusten arvioinnissa tulee hyödyntää asianosaisten paliskuntien omaa poronhoitoaan koskevaa tietoa. Paliskuntien kanssa tulee neuvotella poronhoitolain 53§:n mukaisesti. Aidan suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös se, että alueella ei ole muuta voimakkaasti luontoon vaikuttavaa maankäyttöä ja alueen luonto on herkkää kulumiselle. Aitahankkeella tulee siten todennäköisesti olemaan merkittäviä vaikutuksia luontoarvoihin. Nämä kaikki tulee selvittää osana YVA-menettelyä.

PALISKUNTAIYHDISTYS

Hanna Nurmi
toiminnanjohtaja

Lausunnon valmistelija, lisätiedot: Sanna Hast, etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi, +358 40 723 9966

Liite:
Muistio 17.1.2013: Suomi-Norja raja-alueen paliskuntien tapaaminen Kautokeino

Tiedoksi:
Muotkatunturin paliskunta
Paistunturin paliskunta
Saamelaiskäräjät